

УДК 330.341.1:338.432: 351.82 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.09>

Кушнір Світлана Олександрівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Запорізького національного університету
ORCID 0000-0002-1410-1887
kyshnir1982@ukr.net

Kushnir Svitlana O.,
Ph. D. in Economics
Associate Professor of the Department
of Finance, Banking and Insurance,
Zaporizhzhya National University
ORCID 0000-0001-8947-3541
kyshnir1982@ukr.net

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація

Статтю присвячено дослідженню питань інноваційного розвитку аграрного сектору як одного з головних інструментаріїв забезпечення економічної безпеки країни.

Метою статті є дослідження однієї з найбільш прогресивної методології інформаційно-аналітичної системи моніторингу інноваційного розвитку аграрного сектору, якою нині прийнято вважати форсайт, як інструментарію забезпечення економічної безпеки.

Наукова новизна. Запропоновано механізм, який організаційно-функціонально забезпечуватиме взаємодію уповноважених органів державної влади з іншими інститутами ринку та громадськістю, а також внесені пропозиції щодо інституційного забезпечення моніторингу інноваційного розвитку та економічної безпеки аграрного сектору. Обґрунтовані пропозиції щодо використання форсайтного підходу як спеціальної методології довгострокового прогнозування та розроблено організаційно-інституційний конструкт позиціонування форсайту, що сприятиме ідентифікації сегментів у прогнозуванні забезпечення економічної безпеки аграрного сектору. Також наведені можливі ефекти форсайту в забезпеченні економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку.

Висновки. На сьогодні важливим моментом розвитку аграрної галузі є нагальність створення інформаційної системи моніторингу щодо забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на умовах його інноваційного розвитку. Формування та використання інституційної системи й методів форсайту у сфері інноваційного розвитку аграрного сектору та його економічної безпеки є можливим, доцільним і реальним у контексті визнання аграрного сектору локомотивом національної економіки, а інновацій – запорукою безпечного, сталого економічного розвитку. У загальному розумінні пропонуємо розглядати форсайт як систему комплексних методів експертної оцінки довгострокових перспектив інноваційного розвитку аграрного сектору, визначення технологічних проривів, які забезпечують позитивний вплив на національну економіку та відповідний рівень економічної безпеки. Реалізація форсайтної методології здійснення інформаційно-аналітичного моніторингу економічної безпеки аграрного сектору та його інноваційного розвитку дасть можливість зреалізувати підходи до їх прогнозування у найбільш прогресивному плані. Тому акцентуємо увагу на побудові конструкції методології форсайту у концептуальному позиціонуванні означеної системи прогнозування щодо такої специфічної моделі, як забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку.

Ключові слова: аграрний сектор, форсайт, інформаційно-аналітичний моніторинг, економічна безпека, інновації.

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR AS AN INSTRUMENT FOR THE PROVISION OF ECONOMIC SECURITY

Abstract

The article is devoted to the research of issues of innovative development of the agrarian sector as one of the main tools for ensuring the country's economic security.

The purpose of the article is to study one of the most progressive methodologies of the information-analytical system of monitoring the innovative development of the agrarian sector, which today is considered as foresight as a tool for ensuring economic security.

Scientific novelty. The mechanism, which organizationally and functionally provides interaction of authorized state authorities with other market institutions and the public, is proposed, as well as proposals for institutional support for monitoring of innovation development and economic security of the agrarian sector. The substantiated proposals on the use of the foresight approach as a special methodology of long-term forecasting have been developed and the organizational-institutional construct of foresight placement has been developed, which will facilitate the identification of segments in forecasting the provision of economic security of the agrarian sector. Also, the possible effects of foresight in ensuring the economic security of the agrarian sector on the basis of its innovative development are given.

Conclusions. Today, an important moment in the development of the agrarian sector is the urgency of creating an information monitoring system to ensure the economic security of the agrarian sector under the conditions of innovative development of the agrarian sector. Formation and use of the institutional system and methods of foresight in the field of innovative development of the agrarian sector and its economic security is possible, feasible and realistic in the context of recognizing the agrarian sector as a locomotive of the national economy, and innovation is the key to safe, sustainable economic development. In the general sense, we propose to consider foresight as a system of complex methods of expert estimation of long-term prospects for innovative development of the agrarian sector, identification of technological breakthroughs that provide a positive impact on the national economy and an appropriate level of economic security. Implementation of foresight methodology for the implementation of information-analytical monitoring of the economic security of the agrarian sector and its innovative development will make it possible to implement approaches to their forecasting in the most progressive plan. Therefore, we emphasize the construction of the design of the foresight methodology in the conceptual positioning of the specified forecasting system in relation to such a specific model as ensuring the economic security of the agrarian sector on the basis of its innovative development.

Key words: agrarian sector, foresight, information-analytical monitoring, economic safety, innovations.

Постановка проблеми. Інституційне забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, як основа забезпечення його економічної безпеки, становить процесний базис формування відповідної моделі, яка потребує розробки ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення як у ракурсі можливостей оцінок сучасного стану справ, так і проведення прогнозування на майбутнє. В умовах формування конкурентоспроможного вітчизняного аграрного сектору, окрім власне ресурсної, організацій-

но-інфраструктурної та кадрово-управлінської складової забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах інноваційного розвитку, важливим і стратегічно-необхідним напрямом є формування дієвої системи моніторингу стану економічної безпеки аграрного сектору, його прогнозування з урахуванням особливостей інноваційного розвитку.

Сформований інституційний конструкт щодо регулювання інноваційної діяльності в аграрному секторі України зумовлений об'єк-

тивною необхідністю володіння джерелами ринкової інформації щодо руху інновацій, а також причинами їх відсутності в загальнодоступному вимірі з метою прийняття виважених управлінських рішень усіма суб'єктами аграрних економічних відносин, включаючи державу. Така система моніторингу в організаційно-інституційному плані позиціонується нами як функціонально-узгоджена схема дій відповідних уповноважених органів влади щодо збору, накопичення і поширення необхідної інформації про інновації в аграрному секторі, їх вплив на стан економічної безпеки. Відповідна система імплементована на практиці у порядку, визначеному чинним законодавством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях вітчизняних вчених-економістів, присвячених питанням інноваційного розвитку аграрного сектору, що забезпечує одне з основних джерел надходження валютної виручки в країну та становить значну частину її ВВП, досліджується сучасний стан речей, що склався в цій сфері і надаються пропозиції з його удосконалення. Зокрема, питання інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні досліджували: О. Галицький, Б. Губський, Г. Дарнопих, Р. Дацків, Н. Дацій, В. Дементьєв, М. Дем'яненко, Л. Дейнеко, О. Дяченко, І. Гришова, О. Ніколюк, Т. Шабатура та ін. [1–14]. При цьому вони вказують, що інноваційний розвиток аграрного сектору, що забезпечує економічну безпеку країни, неможливий без ефективних механізмів проектування його розвитку. Саме подальші дослідження системи моніторингу інноваційного розвитку аграрного сектору є необхідними стосовно ефективного розвитку аграрної галузі.

Мета статті. Зважаючи на значну актуальність, що викладена вище, метою статті є дослідження однієї з найбільш прогресивної методології системи моніторингу інноваційного розвитку аграрного сектору, якою нині прийнято вважати форсайт, як інструментарію забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Ступінь економічного розвитку держав значною мірою залежить від того, наскільки оперативно та послідовно вони впроваджують нові технології у виробництво й інноваційні проекти в усі сфери суспільного життя [1, с. 34]. З огляду на це система моніторингу інно-

ваційного розвитку аграрного сектору повинна бути сформована як структурований механізм, що діятиме із врахуванням соціально-економічних інтересів усього суспільства, держави, науки й аграрного сектору, виконуючи такі завдання: моніторинг стану та прогнозування середньострокових та довгострокових тенденцій інноваційного розвитку аграрного сектору; аналізу ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на інноваційних засадах; забезпечення широкого доступу громадськості до проведених результатів наукових досліджень, можливих перспективних вітчизняних розробок; активізація інноваційної культури населення; розробка ефективного механізму комплексного проведення громадського обговорення можливих стратегічних питань державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору та його економічної безпеки; координації інформаційно-аналітичних потоків у системі аналізу параметрів інноваційної діяльності на усіх рівнях інституційного регулювання економічної безпеки аграрного сектору (інститути-продуценти; інститути-імплементатори, інститути-споживачі тощо) [2]. Також як методологічний конструкт такої системи моніторингу, особливо в контексті прогнозування економічної безпеки аграрного сектору, пропонуємо застосування, враховуючи рівень галузевої адаптації, найбільш прогресивної методології, якою нині прийнято вважати форсайт.

Форсайт є процесом, який містить три функціональні елементи: погляд на довгострокову перспективу; процес планування (напрями формування державної політики, цілепокладання тощо) та участь усіх зацікавлених учасників (стейкхолдерів); диверсифікація джерел надання інформації.

Тому основними завданнями форсайту, як методології організації системи моніторингу інноваційного розвитку аграрного сектору та його економічної безпеки, є стимулювання появи інноваційних альтернативних ідей і можливості розробки перспектив для визначення пріоритетів, що зазвичай відбувається шляхом ефективної мережної взаємодії всіх учасників форсайту, яка дозволяє зміцнювати зв'язки всередині системи забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та підвищувати її результативність.

На відміну від прогнозування, форсайт є більш комплексним підходом. Адже традиційне прогнозування, зазвичай, формується обмеженим колом експертів-вчених, відповідних фахівців в аграрній галузі. Форсайт же залучає всіх учасників процесу інноваційного розвитку аграрного сектору, що сприяє забезпеченню його економічної безпеки: науку, аграрний бізнес, державу, громадськість; сприяє розвитку співробітництва та кооперації між аграрним бізнесом, органами державної влади та науковцями. Отже, на відміну від прогнозування, під змістом методології форсайт розуміємо участь багатьох експертів з усіх сфер діяльності, які тією чи іншою мірою пов'язані з інноваційним розвитком аграрного сектору, а також проведення опитувань спеціальних груп населення, зацікавлених у вирішенні завдань, які обговорюються в рамках інноваційних проектів. У рамках форсайту здійснюється оцінка можливих перспектив інноваційного розвитку, пов'язаних із прогресом науки і технологій, окреслюються можливі технологічні горизонти, які можуть бути досягнуті при вкладенні певних засобів і організації систематичної роботи, а також ймовірні ефекти для аграрного сектору та національної економіки [3].

Найбільшу популярність методологія форсайту отримала в Європі (ЄС, Швейцарії, Норвегії, Росії) а також на міжнародному рівні – під егідою ОЕСР, ФАО, ЮНЕСКО, ЮНІДО, Світового Банку. Також вважається, що Франція має найбільш тривалий досвід використання форсайту в бізнесі [4].

Тому в загальному розумінні пропонуємо розглядати форсайт як систему комплексних методів експертної оцінки довгострокових перспектив інноваційного розвитку аграрного сектору, визначення технологічних проривів, які забезпечують позитивний вплив на національну економіку та відповідний рівень економічної безпеки.

Нами запропоновано таку систему моніторингу, яка є комплексною, тобто поєднує аналіз сучасного стану інноваційного розвитку аграрного сектору та його економічної безпеки з методами довгострокового прогнозування. Такий підхід дозволяє унормувати реалістичність стратегічних напрямів державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору та виважених управлін-

ських рішень щодо інституційного регулювання забезпечення економічної безпеки.

Реалізація пропонованого методологічного конструкту моніторингу як інструменту державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та його прогнозування на основі форсайту дозволить вирішити одну з ключових проблем в інституційному регулюванні забезпечення економічної безпеки аграрного сектору – активне позиціонування необхідності переходу аграрного сектору на інноваційну модель розвитку та забезпечення належного інформаційно-аналітичного супроводження такого процесу. Цей підхід також дає реальну можливість для комплексного об'єднання інформаційних ресурсів у напрямку накопичення інформації щодо сучасного стану, умов, особливостей та стратегічних напрямів удосконалення державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору у напрямку забезпечення його економічної безпеки, шляхом формування спеціалізованої аналітичної системи з об'єктивними підходами до проведення оцінки (аналізу й прогнозування) інноваційної діяльності, рівня економічної безпеки аграрного сектору України та держави в цілому.

Для того, щоб отримати бажані результати, необхідно активізувати інструменти державної політики та її інститутів щодо формування нормативно-правових, соціально-економічних й організаційно-інституційних умов для ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної політики інноваційного розвитку, моніторингу забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та країни в цілому. Тому виникає необхідність розробки спеціального механізму, який організаційно-функціонально забезпечуватиме взаємодію уповноважених органів державної влади з іншими інститутами ринку та громадськості. Пропонуємо задіяти у реалізації такого механізму Міністерство аграрної політики та продовольства України (МАППУ) й Національну академію аграрних наук України (НААНУ). Кожен із цих органів має виконувати суто свою функцію: МАППУ – координуючу, а НААНУ – безпосереднього моніторингу й аналітичної обробки інформації. Але якщо поглянути на цей механізм з точки зору його організаційно-функціонального забезпечення, то ще по-

трібно внести пропозиції щодо інституційного забезпечення моніторингу інноваційного розвитку та економічної безпеки аграрного сектору (це лише процес моніторингу – без методології форсайту):

визначитися з необхідною кількістю та структурою аналізованих показників щодо інноваційного розвитку аграрного сектору та його впливу на економічну безпеку;

ідентифікувати цільові орієнтири моніторингу та визначити коло споживачів за категоріями отриманої інформації;

організувати процес поширення інформації про стан розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі та перспективні вітчизняні розробки аграрного спрямування з метою забезпечення його економічної безпеки;

активізувати систему розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва щодо забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на інноваційних засадах;

налагодити відносини з проведенням кон'юнктурних наукових досліджень внутрішнього й зовнішнього аграрного ринку, узагальнення патентної та патентно-ліцензійної інформації для забезпечення якісного прогнозування стану економічної безпеки аграрного сектору та показників його інноваційного розвитку;

унормувати широкий доступ громадського сектору до результатів наукових досліджень, забезпечити умови для їх оприлюднення суб'єктами, які забезпечують інноваційний розвиток аграрного сектору, крім інформації з обмеженим доступом відповідно до законодавства;

розробити ефективні механізми надання державної підтримки для організації та проведення інформаційно-просвітницьких заходів у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору;

удосконалити нормативно-правову базу щодо інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору та моніторингу стану його економічної безпеки, зокрема забезпечити її гармонізацію із відповідними нормами міжнародного права [5].

Варто також зазначити, що без дієвого науково-методологічного інструментарію, який робить моніторинг більш ефективним, неможливий якісний збір й обробка отриманої інформації. Виходячи із викладеного,

зауважимо, що завдяки новітнім інформаційним технологіям можливе підвищення якості й ефективності організації такої системи моніторингу. У зв'язку з цим необхідно створити інформаційну систему моніторингу щодо забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на умовах інноваційного розвитку аграрного сектору [6].

Важливого значення набуває система фінансового моніторингу, яка є елементом протидії тіньовій економіці, що має суттєвий вплив на діяльність всіх суб'єктів господарювання, зокрема в аграрному секторі. Повертаючись до питань результативності функціонування механізмів державної політики протидії розвитку тіньової економіки, актуальним вбачається проведення аналізу стану оброблення інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у тіннізації економіки або фінансуванні тероризму [7, с. 107].

Розміри збитків через значний рівень тіньової економіки за найбільшими фінансовими правопорушеннями в Україні за період 2015 – 2016 років складають близько 6 млрд грн, що однозначно вказує на необхідність розвитку державних механізмів забезпечення безпеки аграрного сектору [8, с. 80].

Під час формування інформаційної системи моніторингу економічної безпеки аграрного сектору першими етапами цього процесу є аналіз проблеми, формулювання цілей і завдань такої системи, розробка концептуальної моделі, генерація можливих альтернатив інформаційно-аналітичної системи моніторингу і вибір оптимальної концепції. Далі на базі концепції моніторингу для проведення комплексної оцінки забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку необхідна розробка інформаційно-аналітичної системи, яка базується на комп'ютерних технологіях, що дозволяють виконувати моніторинг економічної безпеки та інноваційного розвитку аграрного сектору, зняти низку негативних явищ, пов'язаних із достовірністю оцінки, трудомісткістю обробки інформації; забезпечує керівників усіх рівнів об'єктивною, достовірною, надійною та своєчасною інформацією для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень [9].

Інформаційно-аналітична система моніторингу зазвичай функціонує в зовнішньо-

му середовищі й оперує значними обсягами інформації, тому найбільш зручною формою організації зберігання і доступу до інформації є бази даних. Основні вимоги до програмного забезпечення інформаційно-аналітичної системи моніторингу забезпечення економічної безпеки аграрного сектору зводяться до: забезпечення діагностичних повідомлень під час введення, контролю та коригування відповідної інформації; можливість отримання часткової і повної роздруковані інформації яка вводилася; необхідність отримання контрольних значень за кількісними показниками при введенні і видачі інформації, тобто відповідність вхідній і вихідній інформації; уникнення можливості повторення вихідних документів при збійних ситуаціях, високі вимоги до всіх характеристик елементів технічного забезпечення інфраструктури; захист від несанкціонованих дій, незалежність функціональної підсистеми інформаційно-аналітичної системи моніторингу від змін в інфраструктурі; вирішення всього комплексу завдань інформаційно-аналітичної системи моніторингу в необхідному обсязі та у визначені строки; кодова, програмна і технічна сумісність використовуваних пристроїв; узгодженість продуктивності, пропускну здатності та ємності підсистем й елементів такої інфраструктури моніторингу [10].

Діяльність інформаційно-аналітичної системи моніторингу, збір даних, їх перетворення, зберігання та подання – основне завдання технології обробки отриманої інформації. За етапністю виконання всі технологічні процеси поділені на три групи: попередня,

комп'ютерна та посткомп'ютерна обробка інформації. Така попередня обробка передбачає безпосереднє виконання операцій зі збору, реєстрації, первинної обробки інформації, з перенесення даних на комп'ютерні носії. Комп'ютерна обробка представляє собою окремі процеси, завдяки яким реалізуються завдання інформаційно-аналітичної системи моніторингу та виконується організація інформаційних потоків. Значну роль відіграє тип структур відповідних даних інформаційних потоків та складу системного програмного забезпечення, яке й управляє обчислювальним процесом [11].

Сама технологія обробки інформації в інформаційно-аналітичній системі моніторингу становить організаційно-конструкторську базу моніторингу, коли у вигляді зворотної інформації після обробки відповідних первинних даних зацікавлені особи отримують документи з такими даними за основними підсумками проведення оцінки економічної безпеки аграрного сектору або ж інноваційного розвитку. Отже, використання інформаційних технологій під час проведення моніторингу економічної безпеки аграрного сектору дозволяє об'єктивно і в короткі терміни провести його оцінку та рівень інноваційного розвитку [12, с. 298].

Зауважимо, що головним аспектом вирішення цього питання є використання форсайтної підходу до організації проведення інформаційно-аналітичного моніторингу.

Тобто, нами пропонується використовувати форсайтний підхід як спеціальну методологію довгострокового прогнозування (Табл. 1).

Таблиця 1

Впроваджувальні контури форсайту у прогнозуванні економічної безпеки аграрного сектору економіки на засадах його інноваційного розвитку

Організаційний конструкт	Впроваджувальні контури
Система методів експертної оцінки довгострокових перспектив забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та інноваційного розвитку	Визначення перспективи і прогнозування інновацій у складних інституційних системах біологічного характеру (сільське господарство нерозривно пов'язане з природою та біологічними процесами)
Аналіз явищ, які передбачають контроль і управління	Окреслення пріоритетів сталого розвитку аграрної галузі з метою визначення заходів збереження і забезпечення інновацій у відновлюваність ресурсів

Визначення тактичних і стратегічних конкурентних переваг, побудова планів і організація заходів для досягнення системних ефектів економіки й суспільства	Прогнозування конкурентності і визначення пріоритетів розвитку інноваційної діяльності з метою оцінки національних агроекономічних перспектив у глобальному інституційному просторі для удосконалення державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору
Комбінація «продукту» (прогнози, сценарії, пріоритети) і «процесу» (встановлення зв'язків між зацікавленими сторонами) задля передбачення майбутнього	Формування системи оцінки пріоритетів, зорієнтованої на визначення модельних сценаріїв перспективного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору та його економічної безпеки
Поетапна і багатоаспектна взаємодія експертних груп різних сфер забезпечення економічної безпеки та інноваційної діяльності	Створення ефективного механізму виявлення «точок дотику» інноваційного процесу в аграрній сфері, а також інших галузей, визначення суспільних пріоритетів задля окреслення відповідної державної політики забезпечення економічної безпеки

** Джерело: сформовано і доповнено автором на основі опрацьованої літератури*

Перевагами форсайту у цьому дослідженні є: можливість прогнозувати перспективи інноваційного розвитку аграрного сектору та його впливу на економічну безпеку, оцінити доцільність різних необхідностей удосконалення державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, позиціонує як його частина (форсайт – складова покращання інституційного регулювання забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та підвищення його ефективності). Заданий підхід, на переконання автора, цілком прийнятний і з методологічної точки зору, і з позиції забезпечення необхідних удосконалень державної політики та організації процесу моніторингу як її стратегічного інструменту забезпечення економічної безпеки аграрного сектору [13].

Його організаційно-інституційна конструкція в методологічно-практичному плані орієнтована виключно на визначення контурів майбутнього у забезпеченні економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку, що, своєю чергою, унормовує необхідність зміни також організаційно-інституційного забезпечення (нормативно-правові акти, інфраструктура тощо). Запровадження представленого в *Табл. 2* організаційно-інституційного конструкту позиціонування форсайту, на наше переконання, сприятиме ідентифікації сегментів у прогнозуванні забезпечення економічної безпеки аграрного сектору (*Табл. 2*).

Таблиця 2

Концептуальна ідентифікація сегментів прогнозування забезпеченості економічною безпекою аграрного сектору

Інституційні рівні	Сегменти	Центри відповідальності
Макрорівень	Загальнодержавний	Держава та уповноважений нею орган
Мезорівень	Галузевий	Галузева академія (НААН)
Мікрорівень	Рівень аграрних підприємств	Інституційні структури інфраструктурного забезпечення

** Джерело: запропоновано автором*

Означене надасть можливість чітко визначитися щодо вибору стратегічних пріоритетів державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та напрямів його інноваційного розвитку. Така постановка завдання об'єктивно означена основним інституційним принципом забезпечення економічної безпеки аграрного сектору – ефективність і конкурентоспроможність, які можливі лише в контексті набуття прогнозованості інноваційного розвитку із визначенням його об'єктивної необхідності. Саме обґрунтування стратегічних пріоритетів державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору надасть можливість сформувати необхідну організаційну конструкцію інноваційного розвитку, означивши досяжні заходи, й отримувати при цьому необхідні соціально-економічні ефекти функціонування в сучасному глобальному світі. Перспективність заданої мотивації в тому, що в сучасному інформаційному суспільстві, позиціонуючи аграрний сектор як системоутворюючу щодо розвитку національної економіки галузь, прогнозування забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на інноваційних засадах становить загально визнаний базис його конкурентоспроможності, принаймні з огляду на специфіку удосконалень державної політики, організаційно-інституційного забезпечення. Удосконалення державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку варто унормувати навколо таких заходів, як: вибір стратегічних напрямів удосконалення державної політики щодо інноваційного розвитку аграрного сектору; ідентифікації най-

більш конструктивних і досяжних галузевих інновацій; упорядкування й удосконалення інституційного забезпечення.

Імплементация означених конструкцій забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку у контексті форсайтного прогнозування – головний чинник їх інституційного регулювання задля покращення створювальної здатності продуктивних сил і організаційно-функціональної упорядкованості виробничо-господарських відносин в аграрному секторі. Виходячи із викладеного, виникає необхідність формування комплексного підходу до організаційно-економічної взаємодії показників забезпечення економічної безпеки аграрного сектору з наданням їм статусу прогнозованості та визначеності в майбутніх ефектах.

Саме методологія форсайт надає якісно нові можливості для перспективного удосконалення інститутів, інституцій та механізмів, програмування інституційних взаємодій і безпосереднього процесу формування, поширення знань, а також їх втілення в інноваційні аграрні продукти. Тому форсайт, у цьому аспекті, стає стратегічно необхідним орієнтиром в імплементации заходів із моніторингу аграрного сектору та прогнозування забезпеченості економічною безпекою.

Обґрунтовуючи необхідність імплементации методів форсайту як особливої, незвичної для означення забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах інноваційності, задля удосконалень моніторингу та прогнозування, наведемо можливі, досяжні ефекти (Табл. 3).

Таблиця 3

Ефекти форсайту у забезпеченні економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку

Ефект	Наслідок
Визначення інноваційних пріоритетів	Раціональний розподіл і використання науково-технічного потенціалу
Створення дієвих інститутів аграрного ринку	Формування сприятливого інституційного середовища і забезпечення прогнозованості науки у напрямку забезпечення економічної безпеки
Реорганізація аграрної науки у контексті ринкової інноваційної моделі	Підвищення конкурентоспроможності створюваного інноваційного продукту у контексті забезпечення економічної безпеки

Розробка національно-ідентичної стратегії розбудови ринку інновацій та комерціалізації результатів досліджень	Інституціоналізація інновацій у прогресивну ринкову модель забезпечення економічної безпеки
Формування сучасної прогресивної системи прогнозування науково-технологічного розвитку аграрного сектору у напрямку забезпечення його економічної безпеки	Ефективність і унормування доцільності здійснення наукових досліджень
Оптимізація вигод і витрат суспільства у позиціонуванні інноваційного розвитку аграрного сектору	Мінімізація проявів «інституційного дисонансу» між цілями й можливостями інституцій ринку інновацій та дослідницьких систем
Посилення інтеграції аграрної науки у світовий глобальний простір	Залучення в національну агроінноваційну систему найбільш актуальних знань та інновацій; підвищення інвестиційної привабливості галузі; адаптація національної інноваційної системи до умов світового ринку інновацій; поліпшення умов інституціоналізації досягнень науки і техніки

** Джерело: розроблено і запропоновано автором*

Практичне використання такої методології як інструментарію прогнозування є реаліями сьогодення, адже у світі вже давно сформувався зовсім інший контекст організації процесу забезпечення економічної безпеки аграрного сектору – заснований на моделі побудови довгострокових прогнозів, у тому числі й щодо інституцій аграрного ринку та його інноваційного розвитку. Своєю чергою, саме наука та інновації, у вітчизняному аграрному секторі, повинні стати центром відповідальності у забезпеченні прийняття управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки. Отже, має бути національний пріоритет в удосконаленні державної політики забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку [14].

Отже, методологія форсайту для забезпечення економічної безпеки аграрного сектору відрізняється від традиційного прогнозування та стратегічного планування і не зводиться до передбачення: це методологія безпосередньої організації процесу, який орієнтований на створення спільного в зацікавлених учасників бачення майбутнього, яке бажають отримати всі зацікавлені сторони своїми діями. Тому стабільні зв'язки з науковими організаціями та закладами освіти характеризують конкурентну перевагу у напрямку забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на інноваційних засадах. Адже саме на основі таких взаємозв'язків

аграрний виробник має можливість своєчасно отримувати доступ до нових розробок, а держава – своєчасно реагувати на потреби аграрного сектору з метою забезпечення його економічної безпеки.

Висновки. Форсайтний методологічний підхід, на наше переконання, сприятиме максимальному використанню, ефективному розподілу за пріоритетними напрямками забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, а головне – усуне наявні сьогодні прояви псевдоінноваційності. Особливостями форсайтної прогнозування є використання міждисциплінарного підходу (міждисциплінарна співпраця), яка дозволяє означити різнобічні пріоритети, можливості, ефективно розподілити можливі ресурси наукового сектору, упорядкувавши з цією метою інституції ринку та держави. Не є проблемою локалізація форсайтної методу в аграрній складовій, адже, як зазначалося вище, вона є пріоритетною для України у ролі можливостей нарощування доданої вартості та суспільного продукту.

Представлені ефекти опосередковують забезпечення економічної безпеки аграрного сектору завдяки набуттю можливостей підвищення всебічних вигод від інноваційного розвитку аграрного сектору, зокрема в частині:

– диверсифікації джерел і розробки ефективних механізмів фінансування інноваційного розвитку;

– застосування конкурентних засад підтримки інноваційно-інвестиційного потенціалу;

– раціонального використання прямих і опосередкованих методів інвестування в інноваційну діяльність;

– активізації участі суб'єктів аграрного сектору у вітчизняних інноваціях, стимулюючи це спеціальною системою пільг;

– максимального залучення вітчизняного потенціалу аграрної науки до розробки нових сортів рослин і селекції нових порід тварин;

– формування стабільного, дієвого інституційного середовища для забезпечення економічної безпеки аграрного сектору на засадах його інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Мищак І. М. Проблеми і перспективи законодавчого забезпечення інноваційного розвитку в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 6. С. 34–43.

2. Галицький О. М., Шабатура Т. С. Методологічне забезпечення захисту економічних інтересів інноваційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 123–130.

3. Гнатюк С. А. Продовольча безпека та можливість її досягнення в Україні. *Економіка АПК*. 2005. № 7. С. 42–45.

4. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія. Житомир : Полісся, 2004. 348 с.

5. Гришова І. Ю. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2. С. 201–206.

6. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. К.: ДП «Укрархбудінформ», 2001. 121 с.

7. Дяченко О. П. Теоретико-методологічні засади державної політики протидії розвитку тіньової економіки в Україні: Монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 295 с.

8. Наумов О. Б., Дяченко О. П. Оцінка ефективності механізмів державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 3. С. 74–82.

9. Гришова І. Ю., Шестаковська Т. Л. Роль консюмеризму в соціально-економічних процесах. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 6. С. 75–82.

10. Дарнопих Г. Ю. Економічна безпека держави в умовах трансформаційної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.01.01 «Економічна теорія». Харків, 1999. 21 с.

11. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів : Центр Європи, 2006. 160 с.

12. Дацій Н. В. Державне регулювання інвестиційного ринку в Україні. *Вісник НАДУ*. 2004. № 4. С. 296–301.

13. Дементьев В. В. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз. *Економічна теорія*. 2011. № 3. С. 5–20.

14. Дем'яненко М. Я., Саблук П. Т., Скупий В. М. та ін. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія; за ред. М. Я. Дем'яненка. К. : ННЦ ІАЕ, 2011. 372 с.

References:

1. Myshchak, I. M. (2018). Problems and prospects of legislative support of innovation development in Ukraine. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 34–43 [in Ukrainian].

2. Galitsky, O. M., Shabatura, T. S. (2017). Metodolohichne zabezpechennia zakhystu ekonomichnykh interesiv innovatsijnoho rozvytku sub'iektiv ahrarnoho vyrobnytstva. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 123–130 [in Ukrainian].

3. Gnatyuk, S. A. (2005). Prodovol'cha bezpeka ta mozhlyvist' ii dosiahnennia v Ukraini. *Ekonomika APK*, 7, 42–45 [in Ukrainian].

4. Goychuk, O. I. (2004). *Prodovol'cha bezpeka*. Zhytomyr: Polissia [in Ukrainian].

5. Hryshova, I. Yu. (2013). Derzhavna pidtrymka rehional'nykh prohram innovatsijnoho rozvytku. *Ekonomika: realii chasu*, 2, 201–206 [in Ukrainian].

6. Gubsky, B. V. (2001). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy : metodolohiia vymiru, stan i stratehiia zabezpechennia*. K.: DP «Ukrarkhbudinform» [in Ukrainian].

7. Diachenko, O. P. (2018). *Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoi polityky*

protydii rozvytku tin'ovoi ekonomiky v Ukraini. Odesa : Feniks [in Ukrainian].

8. Naumov, O. B., Diachenko, O. P. (2018). Otsinka efektyvnosti mekhanizmiv derzhavnogo rehuliuвання protsesiv protydii rozvytku tin'ovoi ekonomiky v Ukraini. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, 74–82 [in Ukrainian].

9. Hryshova, I. Yu., Shestakovskaya, T. L. (2016). Rol' konsiumeryzmu v sotsial'no-ekonomichnykh protsesakh. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 6, 75–82 [in Ukrainian].

10. Darnopich, G. Yu. (1999). *Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh transformatsijnoi ekonomiky*. avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoogo stupenia kandydata ekonomichnykh

nauk : spets. 08.01.01 «Ekonomichna teoriia». Kharkiv [in Ukrainian].

11. Datskiv, R. M. (2006). *Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh hlobal'noi konkurentsii*. L'viv : Tsentr Yevropy [in Ukrainian].

12. Datsiy, N. V. (2004). Derzhavne rehuliuвання investytsijnogo rynku v Ukraini. *Visnyk NADU*, 4, 296–301 [in Ukrainian].

13. Dementiev, V. V. (2011). Chomu Ukraina ne innovatsijna derzhava: instytutsijnyj analiz. *Ekonomichna teoriia*, 3, 5–20 [in Ukrainian].

14. Demyanenko, M. Ya., Sabluk, P. T., Skupii, V. M. etc (2011). *Derzhavna polityka finansovoi pidtrymky rozvytku ahrarnoho sektoru APK*. Za red. M. Ya. Dem'ianenka. K. : NNTs IAE [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28 січня 2019 р.